

Anita Peti-Stantić

ČITANJEM DO (SPO)RAZUMIJEVANJA: OD ČITALAČKE PISMENOSTI DO ČITATELJSKE SPOSOBNOSTI

Naklada Ljevak, 2019.

Učitelj će, potakne li u razredu atmosferu traženja odgovora i rasprave, ono što učenici primijete s lakoćom nazvati *hipotezama*, a dokaze na koje ukazu *argumentima* i *zaključcima*. Već je u tome, i u postupku kojim se pita i kojim se traže dokazi, zametak kritičkoga mišljenja.

Tako bi trebalo i čitati. Mladim bismo ljudima trebali ponuditi tekst s intencijom da doznamo što su oni iz njega iščitati. Svatko će iz teksta iščitati (ili u njega učitati, kao što suvremene teorije kažu) ono što je povezano s njegovim životnim i čitalačkim iskustvom. Argumentira li se takvo čitanje potom dokazima iz teksta, misli se kritički, sviđala se nekom ta argumentacija ili ne. To nije isto kao kad od učenika tražimo da pročitaju tekst te da u njemu pronađu ono što im mi kažemo da traže. Upravo suprotno. Nema sumnje u to da samo mlad čovjek koji misli može postati odrasla osoba koja razmišlja i kritički pristupa stvarima. Ako nam je cilj mlade naučiti čitati kritički i s razumijevanjem, ne može se dovoljno naglasiti vrijednost stvaranja i njegovanja prostora otvorenog za radoznalost, propitivanje i poigravanje idejama i mogućnostima.

Osobno smatram da ćemo jedino tako mlade vratiti uživanju u čitanju. Ako vjerujemo da je uživanje u čitanju pretpostavka stjecanju čitateljske sposobnosti, a da se uživati ne može prije negoli dođe do integracije i automatizacije osnovnih sastavnica čitalačkog procesa, jasno je da čitanje treba imati središnje mjesto u obrazovnom procesu. U kontekstu našeg obrazovnog sustava treba posebno istaknuti kako se ni čitalačka pismenost ni čitateljska sposobnost neće razviti ako se njome bavimo samo na nastavi hrvatskoga jezika, radeći samo s književnim tekstovima, kao što se neće razviti prepustimo li mlade nakon što svladaju osnovno čitanje samima sebi. Koliko god književni tekstovi predstavljali izvanredan poticaj za iskorak iz vlastitog neposrednog i poznatog iskustva, ne treba smetnuti s uma ni potencijal popularnoznastvenih tekstova i činjenicu da mnogi mladi, dopustimo li im to, biraju upravo takve tekstove za čitanje po izboru. Stoga sam uvjeren da se iskusan i sposoban čitatelj može razviti samo čitanjem raznovrsnih tekstova koji će mu pomoći da od *čitača* postane *čitatelj*.

Čitač je, u mom razumijevanju, onaj koji čita zato što je prekoračio prag bespismene kulture i zakoračio u pismenu, dakle onaj koji *može čitati*. Čitatelj je, s druge strane, onaj koji uživa čitajući, koji uživa u spoznaji i koji svakim novim čitanjem nadograđuje svoju sposobnost pretvarajući je u sredstvo izgradnje svoga svijeta i sebe kao intelektualnoga bića.

Čitatelji to čine neovisno o tome čime se bave u svakodnevnom životu, neovisno o tome jesu li učitelji, profesori književnosti, lingvisti, povjesničari, matematičari, stručnjaci za informacijske tehnologije, biolozi, liječnici, vozači tramvaja ili financijski stručnjaci. Oni čitaju zato da bi se sporazumijevali, sa sobom i s drugima oko sebe.

Čitateljem i čitateljicom se ne rađa, nego se odlučuje postati na osnovi vjerovanja u vrijednost pisane kulture i intelektualni potencijal vlastitoga uma, ali i zato što uživamo u čitanju.

Zbog toga, kao što Barthes kaže, knjige i tekstove u njima nemojte ni proždirati ni gutati, nego ih brstite i blagujte s prostrtog stola polako, uživajući kad god možete u njihovoj raskoši.

Vedrana Stantić i Anita Peti-Stantić

**ZNATI(ŽELJA): ZAŠTO MLADI TREBAJU ČITATI POPULARNOZNAKSTVENE
TEKSTOVE, I TO ODMAH?**

Naklada Ljevak, 2021.

Kad ne bismo mislile da se srednjoškölce može zainteresirati za popularnu znanost, a onda možda i za čitanje popularnoznanstvene literature, ne bismo ni pisale ovu knjigu. Smatramo da je redosljed upravo takav – mnoge se mlade može relativno jednostavno zainteresirati za teme i razmišljanja o popularnoj znanosti, a ako se učini to, onda se neke od njih može zainteresirati i za čitanje popularnoznanstvene literature.

Ta se zainteresiranost mladih pokazuje prilikom organizacije radionica i predavanja na teme koje ih zanimaju, kao što se pokazuje i na raznim znanstvenim festivalima i ljetnim školama. Svi su ti događaji jako posjećeni, mnoga djeca i mladi na njima rado sudjeluju i uživaju u njima. Jedan od najboljih primjera su sigurno susreti fizičara Ivice Puljka s djecom od vrtičke do studenata, na kojima su u posljednjih nekoliko godina stotine mladih pažljivo slušali, postavljali pitanja, dobivali odgovore na svoja pitanja i sasvim se sigurno zainteresirali za znanost.

S tim u vezi želimo odmah na početku istaknuti dvoje. Kao prvo, uvjere ne smo da mlade prije svega privlači ili odbija način prezentacije sadržaja te da prvi poticaj mora doći uživo, ne pisanim putem. Tu se dobro podsjetiti prvog poglavlja u kojem smo govorile o pisanom i usmenom. Unatoč činjenici da je naša kultura pismena, usmeno je u sporazumijevanju prvotno i to nikada ne treba smetnuti s uma. Kao drugo, ono čime ćete ‘kupiti’ mnoge mlade, htjeli oni to priznati ili ne, nije samo činjenica da se nešto događa uživo, nego mogućnost interakcije. Nema smisla da vam prepričavamo razgovor koji smo na tu temu vodile. Jednostavnije je da ga sami pročitate:

A: Razmišljamo o organizaciji niza popularnoznanstvenih predavanja za mlade. Imaš li kakvu ideju o čemu bi trebalo voditi računa?

V: Naravno, ja uvijek imam ideje. Samo ne znam je li to ostvarivo.

A: Baš me zanima.

V: Kao prvo, mislim da to ne bi trebala biti samo predavanja jer ti mladi neće doći na predavanja.

A: Zašto? Neće doći ni ako ih zanima tema?

V: Mislim da neće. Predavanja imaš i u školi, a mnoga se mogu poslušati na internetu. Na engleskom imaš što god poželiš, a mi svi dovoljno dobro govorimo engleski da sve to možemo pratiti.

A: Dobro, ima li nešto na što misliš da bi došli?

V: Vjerojatno bi došli kad bi znali da se mogu na neki način uključiti i da mogu dovesti do neke promjene. Znaš, nama ti je već pomalo dosta onoga pričam ti priču, a ništa od toga. Zato se među mladima tako dobro i primio pokret *School Strike 4 Climate*.

A: Kako misliš da se to može izvesti? Treba pozvati aktiviste?

V: Ne nužno. Treba pozvati ljude koji mogu na zanimljiv način, u relativno kratkom vremenu (znaš, nama ti koncentracija nije baš najjača stvar) održati dobro i zanimljivo predavanje u kojem se ne prave pametni i ne pokušavaju pokazati da sve znaju, nego ostavljaju *loose ends*.

A: I onda organizirati pitanja? To je dosta uobičajeno.

V: Ne organizirati pitanja odmah. Kao prvo, takvo predavanje treba biti dio nekog ciklusa, da se zna da se, na primjer svaki drugi tjedan ili tako nekako, uvijek u isti dan, organiziraju ta predavanja na nekom fora mjestu. Na primjer, u Zagrebačkom kazalištu mladih. Naravno, treba ih se reklamirati na sve načine, a jako je važno za početak odabrati i temu i govornike koji će privući one inicijalne grupe ljudi koji će onda drugima reći da im je bilo

dobro. Ja bih predložila nešto vezano uz ekologiju kao prvu temu. Kad se odabere tema, onda treba naći te ljude, recimo troje znanstvenika koji mogu o tome govoriti iz različitih perspektiva. Obavezno treba snimiti predavanja. I onda, u tome ti je štos – treba nekako omogućiti da ljudi koji su bili na predavanju i ljudi koji su pogledali predavanja *online* (jer to mora biti moguće, za sve one koji ne mogu doći, koji nisu iz mjesta u kojem se predavanja organiziraju) mogu postavljati pitanja, na primjer tjedan dana, dva tjedna, bilo kojim kanalima. Ta se pitanja pošalju onima koji su držali predavanja i onda se njih troje nađe na četvrtom zajedničkom predavanju i organizira se mala rasprava s publikom. To bi bilo fora.

A: To mi je jako zanimljivo. Ali nije mi sasvim jasno po čemu je to bolje od postavljanja pitanja odmah.

V: To je jako jednostavno: mi mladi se često sramimo postavljati pitanja. Možda ste i vi stariji takvi, samo o tome ne pričate naokolo. Doduše, ni mi ne pričamo dok nas netko ne povuče za jezik. Dijelom je to zato što se ne sjetimo odmah koje bi pitanje moglo biti zanimljivo. Nekad se sjetimo koje pitanje bismo željeli postaviti tek poslije, kad je stvar već prošla. Ali onda ga obično nemaš kome postaviti, tako da to nije baš dobra taktika. Iskreno, jako malo ljudi je spremno postaviti pitanje odmah nakon što čuju nešto novo. Poslije, to da. Posebno ako su povezane teme. Mislim da bi na takvo nešto došlo puno ljudi, posebno na one zajedničke rasprave, zato što bi htjeli čuti odgovore na svoja pitanja. Možda bi postavili potpitanja tamo na licu mjesta. A i da malo čuju kako se snalaze znanstvenici kad ih je troje i kad ne misle o svemu isto.

A: Sve jasno. Stvarno imaš ideja...